

«НАС БУЛО ТРИ БРАТИ-ПОЖЕЖНИКИ...»

Петро Шаврей народився у селі Біла Сорока на території Білорусі за 17 кілометрів від Прип'яті та Чорнобильської АЕС. Він був одним із шести дітей у великій родині. Сталося так, що йому судилося бути серед перших ліквідаторів аварії – гасив дах машинної зали уніч після вибуху. За вироком лікарів, уражений променевою хворобою, Петро мав прожити кілька років...

«Нас у матері було троє синів. Першим у пожежну охорону прийшов середній брат – Іван. Наше село Біла Сорока географічно ближче до української Прип'яті, аніж до наших районних містечок, і туди було зручніше їздити на роботу, – розповідає Петро Шаврей. – Після закінчення служби в армії, перед братом Іваном постало питання: «А куди їти працювати?» У місті Прип'яті тоді була воєнізована пожежна частина № 6. Начальник частини, майор Федір Єгоркін, «полював» на мобілізованих з армії у найближчих населених пунктах – агітував до себе на роботу. От Іван і згодився».

У той час Петро ще служив у армії, а старший брат – Леонід – працював зварювальником на будівельному майданчику у Прип'яті: варив будівельні конструкції для другого блока АЕС. Згодом старший брат також перейшов у пожежну охорону.

«І от приїхав я у відпустку з армії, а в цей час начальник пожежної частини гостював у мого батька, Михайла, – вибрався на риболовлю: батько був відомим у районі рибалкою. Так ми з Федором Єгоркіним і познайомились, і він записав мене у резерв, але на той час у мене були інші плани на майбутнє, далекі від роботи у пожежній охороні, тому я тримався, скільки зміг, коли вони мене переконували», – згадує Петро Шаврей.

Навідувався у Білу Сороку і дільничний міліціонер із Норовлі (Білорусія), також агітувати на роботу, обіцяв відправити на навчання у Мінську школу міліції. Сталося так, що Петро подав рапорт і в пожежну охорону АЕС, і в місцеву міліцію, пройшов дві медкомісії та перевірки, а працювати вирішив піти туди, звідки швидше відгукнуться.

«І ось поки я очікував відповіді, дівчина, з якою я зустрічався ще зі школи, запропонувала переїхати до Гомеля працювати на радіозаводі та навчатися у технікумі. Щойно зібрався їхати – з Києва приходять виклики на роботу», – згадує Петро.

На Чорнобильській атомній тоді був збудований окремий пост з охорони атомної станції, потім це була ППЧ. Три місяці Петро Шаврей працював звичайним пожежником, потім вступив до Ворошиловградської пожежної школи середнього начальницького складу, закінчив Черкаський ВНЗ. Після навчання можна було отримати посаду начальника караулу чи інспектора. Повернувшись до Прип'яті, Петро працював інспектором з охорони атомної електростанції реакторного цеху № 1. На початку 1986 року будувалася друга і третя черги станції – четвертий та п'ятий блоки. Леонід Телятников зняв Петра Шаврея з роботи по охороні діючих блоків і перевів інспектором на будівництво третьої черги.

«Тут у мене було чотири молодших інспектори й ми контролювали будівництво четвертого та п'ятого блоків. І вночі, на 26 квітня, коли п'ятий блок був на 90 відсотків готовий, залишалося лише завантажити схему реактора та зробити фізичний пуск. Це була неділя, цілий день я з інспекторами провів у тепляку (так називається

окрема будівля, де збирали схему реактора). Я вирішив поїхати додому перепочити, щоб потім бути присутнім на завантажуванні схеми особисто, – розповідає Петро Шаврей. – Ідесь попівночі лунає голосний дзвінок у двері – стоїть наш інспектор Юра Хімко – швидко вдягайся, вибухнула атомна станція. У мене одразу промайнула думка – завантажували схему реактора – молодші інспектори десь прорахувалися, щось не доглядили – от і сталося...»

На будівництві, особливо коли йшла здача об'єкта, існував певний хаос – люди на майданчику працювали, як мурахи – усе поряд: стоять КРАзи, смола, зварювання, олива, будматеріали; все кипить, стоять великі керівники і нікому нічого не можна заборонити... «Було у нас таке, що ледь не стався вибух. У мене постійно виникали конфлікти з великими керівниками про дотримання правил техніки безпеки. Я штани під пахву й одягаючись на ходу – дивлюсь, біля під'їзду чекає узик з водієм Телятнікова Сашею Радченком, сидить Петро Хміль. У мене серце впало. Я дуже хвилювався, що вибухнув блок, на якому ми працювали. Але хлопці пояснили, що вибухнув діючий блок».

Узик виїхав на Янівський міст через залізницю – над станцією стовпом стояла заграва в усіх кольорах веселки. У її відблисках було видно руїни енергоблока. «Це смішно, але мені так легко стало, від душі відлягло, – згадує Петро, – не мій блок вибухнув».

Приїхали на станцію близько четвертої години. Григорій Леоненко, він був заступником по службі, відправив мене, Хилька і Хмеля на допомогу гасіння машинного залу. Там працював мій брат – Леонід Шаврей, він був командиром відділення.

«Дах машинного залу – це велика площа, якби його не погасили, то турбіни одна за одною вибухали б і пішла б ланцюгова реакція, – згадує Петро Шаврей. – Ми сіли на пожежну машину, а під'їхати не можемо, всюди руїни, чую, Льоня кричить «давай воду», все освітлення погасло, темрява, я по зовнішній драбині потягнув два рукави, маска запливає потом, сходи хитаються, бачу, дах горить у кількох місцях. Витягнув рукави. А хлопці мені кажуть: треба воду».

На той час насоси перестали працювати і від гідрантів води не було, тоді пожежники вирішили набирати

воду із зовнішнього джерела – зі ставу-охолоджувача. Тут виникла інша проблема – на шляху машини лежали розбиті бетонні конструкції, але вони, вчотириох, змогли зробити те, на що треба бодай десяток людей.

«Я побіг попереду, щоб показувати шлях, – згадує Петро Шаврей, – машина наїхала на арматуру, пробилось колесо... Ми тоді вирішили угробити машини, але привезти воду: під'їхали наскільки можливо, поставили насосну станцію, проклали рукавний хід і по цій магістралі дали воду».

Пожежники зробили цю роботу і розслабилися – а ноги, як ватяні, не йдуть, і страшно сушить. «Я тоді написався води з пожежного ствола – тієї, що зі ставу-охолоджувача, Юра Хилько каже мені – «Не пий, вона брудна». А вода була прозора, як сльоза. Тоді мені стало легше, втім виявилось, що ця вода спалила всю слизову».

Де з рваних шлангів-рукавів вода потрапила хлопцям на руки й ноги, там від радіаційних опіків злізла уся шкіра. Хлопці, які спускалися з даху машинного залу, блювали і падали вниз. Згодом усіх попросили спуститися у протирадіаційне укриття. Звідти пожежників забирали швидкі й там було організовано штаб, який очолив директор станції Брюханов. Разом зі ще двома пожежниками Петро Шаврей залишився при штабі. Івана та Леоніда Шавреїв уже забрали до лікарні.

«Через дві години мали нас змінити, – розповідає Петро Шаврей, – але ніхто не приїхав на зміну. Хлопці не схотіли залишатися, пішли у медпункт і не повертаються, я пішов їх шукати, виявилось, вони настояли, щоб їх вивезли. Залишився я один. О сьомій вечора пішов додому, перед тим забрали всі речі – годинник, білизну, посвідчення, видали станційну білу форму, я потихеньку сховав годинника і посвідчення за пояс і дременув звідти. Приходжу додому. Дружина подивилась на мене й каже: «Ти що, засмагав, червона уся голова й обличчя?» Згодом дізнався, що це був променевий опік. Вдома я помився, поїв. А тут знову викид на реакторі, всіх знову викликають. Тоді я збунтувався – кажу, що щойно прийшов додому, але наказали усім прийти. Тож побув я вдома усього півгодини. І тоді я був удома востаннє».

Чергувати до станції виходили по троє, щоб міг хто допомогти, якщо комусь стане погано. Екіпажі йшли пішки, а Петро вирішив поїхати на своєму москвичі. Потім машину поховали у могильнику. Ночували пожеж-

Петро Шаврей з дружиною та доньками

ники у шостій частині. 27–28-го квітня вони побачили колони автобусів, які йшли до Прип'яті. Почалась евакуація мешканців, пожежник згадує, що всі їхали напівголі – було дуже тепло, діти їхали у шортиках і майочках, жінки в сарафанах з маленькими сумочками, адже усі знали, що їдуть на три дні – брали гроші й документи. Багато людей ховалися, не хотіли їхати. Але усіх знайшли й вивезли.

«Ми пробули у частині ще один день. Викиди з реактора продовжувались. І тоді надійшла команда повністю очищати Прип'ять, і пожежники перебазувалися у Чорнобиль, у 17-у частину, – розповідає Петро Шаврей. – І тоді вже в усіх почало погіршуватися самопочуття. Нас забрали у лікарню, взяли аналізи, за їх результатами надійшло розпорядження – усіх госпіталізувати. І нас повезли у столицю».

До Києва довели не всіх. По дорозі стан різко погіршувався. Людей розмістили у лікарні в Іванкові. Там вже очікував медперсонал, покладали під крапельницю і так «крапали» добу. І тоді перевезли у Київ в онкоінститут. «Там нас зустрів лікар Леонід Петрович Кендзельський. Його лікування полягало у тому, щоб вимивати з організму радіонукліди. Моєму брату Леоніду пересадили кістковий мозок, – розповідає Петро Шаврей. – Дякуючи Богу і старанню лікаря

брат прожив 26 років, а конкретну дозу опромінення, яку він отримав, ніхто не хотів оголошувати. Потім виявилось, що Льоня отримав 600 рентген – дозу несумісну з життям. Йому поставили третій ступінь гострої променевої хвороби, який вже не ставиться, а насправді у нього був четвертий ступінь. Один американський професор оголосив свій вирок: мені сім років життя, а Льоні – чотири. Леонід прожив 26 років, я досі живий».

Три роки тому Петро Шаврей довідався, що син Кендзельського Ігор пішов стопах батька. Дізнався про це випадково, у музеї Чорнобиля його попросили попрацювати «експонатом», коли приїздила делегація зі США. Один з відвідувачів розповів, що Ігор працює радіологом у США, впроваджує досвід батька.

Після роботи у Прип'яті Петро Шаврей став начальником пожежної частини у Вишгороді, звідти вийшов у відставку.

«Зараз я став домашнім. Заснував фірму по вогнезахисній обробці матеріалів. Збудував у Новосілках – біля Вишгорода – будинок, завів зустрічав лікар Леонід Петрович Кендзельський. Його лікування полягало у тому, щоб вимивати з організму радіонукліди. Моєму брату Леоніду пересадили кістковий мозок, – розповідає Петро Шаврей. – Дякуючи Богу і старанню лікаря